EVOLUȚIA ISTORICO-JURIDICĂ A DEZVOLTĂRII ÎNTREȚINERII ÎNTRE SOȚI ȘI FOȘTII SOȚI

HISTORICAL-LEGAL EVOLUTION OF THE DEVELOPMENT OF MAINTENANCE BETWEEN SPOUSE

Viorica STRELCIUC, doctorand,
Universitatea de Stat din Moldova

Abstract: The maintenance obligation has its foundation since ancient times, having different forms and interpretations over the years depending on: civilization, intellect, social blanket, need, but also other factors. However, the purpose has not been lost even today, so it remains to maintain the duty of the spouses to each other, as well as the former spouses. This regularity will not disappear as long as there is the notion and institution of family or marriage.

Cuvinte-cheie: *soți, familie,căsătorie, întreținere, obligații, ținere provizorie, divorț.*

Despre întreținere se cunoaște încă din cele mai vechi timpuri, poate chiar atunci cînd încă nu exista instituția de familie, dar mama în totdeauna și-a întreținut copilul pînă la o anumită vîrstă. Inițial aceasta se rezuma la alimentație, îmbrăcăminte, însă cu trecerea anilor și dezvoltarea civilizațiilor, acesta se lărgește pînă la mijloacele necesare traiului, educării şi pregătirii profesionale. Tot astfel, indicăm că : "Toate tendinţele omenirii au fost şi sunt îndreptate spre asigurarea necesităţilor materiale şi spirituale ale omului. În acest scop a apărut familia, statul şi dreptul." [1, pag 24]

În ceea privește fundamentul căsătoriei, indicăm că : „la început , ca și acum, căsătoria era de competența exclusivă a autorităților laice. Biserica nu se ocupa de această instituție cârmuită, de altfel numai de instituțiile dreptului civil. Cu timpul însă, în sec. X-lea, căsătoria a ieșit complet de sub regulile laice și intrând total sub cârmuirea bisericii, până în sec. XIV-lea, cînd unii suverani au început să prevadă reguli pentru încheierea căsătoriei." [1, pag 19]

Tot așa despre întreținere, cunoaștem și dintr-o monografie mai veche ardelenească din 1925, care prevede: „soțul este capul familiei. În această calitate el are în primul rînd dreptul să conducă interesele casei, dar tot odată îi incumbă sarcina de a procura soției, potrivit averei sale o întreținere convenabilă și să o apere în toate împrejurările."[2, pag 9] Adică soțul se obligă să ofere întreținere materială soției sale, aceasta apărînd nu ca un drept cum ar fi acela de a „conduce interesele casei, dar anume se obligă să-i procure potrivit averei sale, întreținere

convenabilă. Acestea drepturi și obligațiuni se referă în deosebi la ajutorarea materială, conviețuire la domiciliul comun și în deosebi la ținerea femeei. Din cele relatate mai sus, reiese că întreținere se instituie în familia care sau format legal relațiile de rudenie prin care căsătoria civilă este obligatorie"[3, pag. 16] .Norma dată fiind reglementată și în prezent chiar în legislația Republicii Moldova, care prevede: "Relaţiile dintre soţi se bazează pe stimă şi ajutor reciproc, pe obligaţii comune de întreţinere a familiei, de îngrijire şi educaţie a copiilor*."*[2,pag 9] Tot astfel indicăm că : " Obligaţia de întreţinere poartă un caracter personal, deoarece este inseparabil legată de persoana obligată să o presteze şi de cea îndreptăţită să o primească [3, pag. 16]. În cazul în care soțul creditor decedează, atunci soțul debitor supraviețuitor este scutit de plata pensiei de întreținere pentru fostul soț.

În aceeași ordine de idei, sursa ne indică că : „Femeea are obligațiunea, intru cât nevoia cere, să stea în ajutorul bărbatului la câștigare, ba chiar să muncească pentru a câștiga separat. De regulă, însă, femeea nu este obligată să țină pe bărbatul său*".* Ceea ce înseamnă că întreținerea apare ca obligație pentru soț,nu și pentru soție, ca excepție, mai jos, autorul ne indică despre apariția obligației pentru soție atunci cînd : „acela(soțul) din cauza incapacității de câștig și din lipsă de avere, nu se poate susține singur. Femeea este obligată a da aceasta ținere numai în natură și în gospodăria de casă*".*

Alta fiind situația, însă atunci cînd: „din vina femeei bărbatul trăiește separat. Femeea mai este obligată a ținea pe bărbat cînd de bunăvoie sa angajat la această ținere".De aici avînd și evoluția contractului de întreținere, în prezent reglementat în Codul Familiei:„Divorţul este un fenomen complex, determinat de o multitudine de factori economici, sociali, culturali şi religioşi, care acţionează la nivelul indivizilor, în interiorul cuplurilor şi înafara acestora." [5. Pag 177].

Daca este să ne referim la noțiunea concret întrebuințată în legislația timpurie și anume in Transilvania, aici avem noțiunea *de ținere* sau *ținerea femeii,* care de altfel se realizează în trei cazuri diferite, și anume: în ***decursul căsătoriei,*** care avea loc în timpul conviețuirii conjugale:„ținerea i se dă în natură. Sarcina are să fie suportată de bărbat, și a cărei măsură este acomodată după starea socială și materială a căsătoriților/ Ținerea este : locuința, îmbrăcăminte, alimentare, îngrijirea pentru vindecare, băi și sanatoriu și împlinirea pretențiilor spirituale". Adică aici vorbindu-se mai mult despre soția omului bogat, care de altfel poate cere o întreținere mai complexă sub formă chiar și de sanatoriu. Dacă soțul este unul bogat, atunci și soția va putea pretinde la aceleași drepturi și posibilități ca și al soțului. Alta fiind situația atunci cînd soțul este fără avere și incapabil de a cîștiga:"femeea numai atunci va fi obligată să suporte aceste sarcini", aici avîndu-se în vedere despre locuință, trai, alimentație și satisfacerea nevoilor cotidiene.

Ținerea provizorie, *cînd soții conjugali trăiesc dezbinați, în timpul procesului de divorț,* Aici de altfel fiind identificată și noțiunea de *pensiune alimentare*

provizorie, astfel *tribunalul ordonă plătirea pensiei alimentare provizorie pentru femeie pe timpul cît ține procesul.* Adică pînă la desfacerea căsătoriei în cadrul tribunalelor, soția poate primi întreținere în toată această perioadă. Aceasta fiind o noțiune specială, chiar dacă în prezent nu avem așa noțiune, în trecut a căpătat un interes deosebit. După intentarea procesului de divorț, cînd se ordonă:„separarea conviețuirii de la pat și masă, la cererea femeei tribunalul ordonă plătirea plătirea pensiunii alimentare provizorie pentru femee, pe timpul cît ține procesul"[3, pag. 15].Noi nu cunoaștem în prezent o astfel de delimitare a achitării pensiunii alimentare în dependență de etapele procesului de judecată, dar în baza legii XXXI, din 1894, se prevedea că:" judecătoria procesului, ordonă viețuirea separată în mod provizoriu chestiunea așezării și ținerea copiilor" [3, pag 115]. În zilele noastre, de altfel, vorbim doar de situația cînd soția primește întreținere de la data cînd a înaintat cerere de desfacerea căsătoriei în judecată, dacă legislația nu prevede altfel, fără a se aplica nici o întreținere de ordin temporar, provizoriu etc. Nivelul de trai și restul circumstanțelor de fapt, fiind analizate și luate hotărîre în caz de urgență de către *președintele sau judecătorul însărcinat de președinte.*

Și al treilea caz fiind, ***după desfacerea căsătoriei,*** care avea denumirea de ***penzie alimentară definitivă.*** *Această pensie se cuvine femeii divorțată de la bărbatul declarat vinovat,dacă femeia nu a fost declarată de vinovată.* Ceea ce înseamnă ca legislația timpurie, impunea niște condiții clare, și anume de vinovăție/ nevinovăție: „Conceptul divorţului se regăseşte încă din antichitate, fiind pe deplin dezvoltat în Grecia Antică. Astfel, o persoană putea divorţa doar cu acceptul unui magistrat, căruia trebuia să-i prezinte motivele deciziei sale." [6, pag 10] Tot astfel reglementează și Codul familiei prin care se prevede asupra scutiri de achitare, atunci cînd :

a) incapacitatea de muncă a soţului (fostului soţ) inapt de muncă, b) soţul (fostul soţ) care necesită sprijin material a avut o comportare amorală în familie; c) soţii (foştii soţi) s-au aflat în relaţii de căsătorie cel mult 5 ani; d) s-a dovedit, pe cale judecătorească, că căsătoria a fost desfăcută din culpa fostului soţ care necesită sprijin material. Mai departe autorul ne relatează despre condițiile de acordare a pensiei de întreținere, și anume:- atunci cînd aceasta se cere, adică numai în cazurile cînd soția a solicitat expres întreținere, în caz contrar soțul legal nu este impus de nimeni să achite întreținere mai mult să o facă la propria dorință, la fel ,- atunci cînd *căsătoriții au fost despărțiți de la pat și masă,*aici vorbim despre o separare de facto, cînd de fapt foștii soți numai locuiesc împreună și numai împart același cămin familial.

Un alt moment interesant, care de fapt își are rădăcini din legislația veche, se referă la cuantumul pensiei de întreținere, *suma penziei alimentare.* Ca și în prezent, cuantumul pute fi majorat dependent de anumite situații, cum sunt: „cînd anterior nu s-a putut stabili din cauza situației materiale a bărbatului care ulte-

rior s-a îmbunătățit, și daca a stabilirea penziei s-a luat în considerare astfel de venituri, pe cari femeea, fără vină, ulterior le-a perdut*"*[7, pag119].Totdeauna însă, pensia alimentară se plătește în *bani gata și în rate anticipate.* Adică suma achitată va fi una pecuniară, evaluată în bani, achitată din timp, sub formă de rate anticipate.

În prezent, în același sens, delimităm legislația familiei, care prevăd modificarea cuantumului: "*În cazul în care starea materială sau familială a uneia dintre părţi s-a schimbat, instanţa judecătorească, luînd în considerare şi alte circumstanţe importante ale părţilor, este în drept, la cererea oricăreia dintre ele, să modifice cuantumul pensiei de întreţinere sau să-l scutească pe debitorul întreţinerii de plata acesteia"*[8, art.110].Indicăm că această normă de-a lungul timpurilor s-a modificat și ajustat in concordanță cu dezvoltarea civilizației și a nevoilor cotidiene, însă sîmburele fiind luat din cele mai vechi timpuri. Și în prezent dar și în trecut, suma putea fi modificată în limita circumstanțelor care au făcut necesar schimbarea cuantumului în dependență de nevoi, stare materială etc.

Un alt aspect care s-a pierdut în timp, este faptul că pensia alimentară nu putea fi micșorată, deoarece legea nu conținea nici o prevedere în acest sens. De aici deducem că legiuitorul nu a văzut optim posibilitatea înrăutățirii situației celui obligat de a oferi întreținere, sau cel puțin a admis că cel întreținut nu are cum să-și ridice nivelul de trai, așa încît să numai aibă nevoie de întreținere. Cît a fost de practică această noțiune, nu ne putem expune cu siguranță, cert este că ulterior în practică, după cum ne menționează autorul, se aplica și micșorarea pensiei, atunci cînd: "*sau schimbat esențial împrejurările în a căror bază s-a judecat penzia alimentară".*

Despre stingerea pensiei alimentare cunoaștem că în prezent, aceasta încetează cînd *femeea se mărită din nou, sau moare.* În primul caz se referă la circumstanțele cînd femeia urmează să fie întreținută de viitorul soț, și sarcina de întreținere este luată de pe umerii fostului soț, și cel mai grav caz, cînd femeia decedează. Tot așa prevede pe larg și legislația Republicii Moldova,în art. 111,că: „*Obligaţia de întreţinere, apărută în baza contractului privind plata pensiei de întreţinere, încetează în urma decesului uneia dintre părţi,c) căsătoriei descendentului inapt de muncă".*

Dacă este să ne refirim însă la evoluția pensiei alementare în contextul obligației, dintre alți membri de familie, atunci avem în trecut noțiunea de *pensie alimentară pentru noră.* Un aspect pe larg reglementat, care se referă anume la obligația nu doar a soțului de a-și întreține fosta soție, dar și apare un subiect nou și anume părinții, care se obligă să întrețină femeia fiului. Această noțiune nu se reglementează în prezent în Codul familiei. În trecut însă se punea accent prin: „*obligația părinților de a ținea femeia fiului, se menține și atunci cînd, fiul a adus femeia sa cu consimțământul părinților în căsnicia comună și fiul*

nu are avere sau venit separat."Tot astfel, atunci cînd,"bărbatul a adus femee sa în casa părintească, în averea pîrintească, cu consimțămîntul tatălui, și fiul își dezvoltă activitatea la muncirea averii părintești, norma este că tatăl este obligat în mod solidar cu fiul său să dee pensie alimentară femeii" [3, pag 122]. Probabil că această noțiune își are originile reieșind din faptul că înainte fii lucrau terenuri, moșii cu părinților, atunci cînd practic copii nu trăiau separat de părinții lor, dar continuau să conviețuiască cu toții împreună și să prelucreze terenuri, să îngrijească în comun de animalele în număr mare pe care le țineau pe lîngă case.

Legislația Republicii Moldova, nu prevede expres în Codul Familiei, noțiunea de "întreținere", acesta fiind dedusă din normele juridice. Astfel prin întreținere înțelegem,îndatorirea legală a unei persoane de a asigura altei persoane mijloacele necesare traiului, educării şi pregătirii profesionale. Obligația de întreținere, fiind una specială deoarece, apare ca efect, în următoarele circumstanțe: „rudenie, căsătorie,unor relații asimilate de lege cu relațiile de familie." [9, pag 224]

Or, dup cum ne definește autorul: „obligația de întreținere își are fundament în relațiile de familie, din care se naște obligația de solidaritate, adică sprijin moral și material".[10, pag. 486] Prin urmare obligația de întreținere, este o normă legală, impusă legislativ, nu este opțională sau la limita discreției, dar care capătă un carcater juridic. Tot așa : *"obligaţia de întreţinere din Codul familiei are un temei legal, deşi fiind tot obligaţie personală*." [11, pag 11]

În concluzie, vreau să menționez că obligația de întreținere își are fundament din cele mai vechi timpuri, avînd forme și interpretări diferite de-a lungul anilor în funcție de: civilizație, intelect, pătură socială, nevoie, dar și alți factori. Însă, scopul nu și l-a pierdut nici pînă în zilele noastre, astfel încît rămîne a constitui îndatorirea de întreținere care o au soții unii față de alții, precum și foștii soți. Această regularitate nu va dispărea atîta timp cît va exista noțiunea și instituția de familie sau căsătorie.

Referințe bibliografice:

1. CEBOTARI Valentina, Noţiunea, caracterele juridice şi categoriile obligaţiei legale de întreţinere. In Revista Institutului National de Justiție, nr. 2 din 2014,
2. TRIF Maria Roxana. *Desfacerea căsătoriei prin divorț și partajul bunurilor comune ale soților.* București, Hamangiu,
3. TURLEA Nicolae. *Dreptul familiar ardelenesc* .Oradea,Tipograful Kosmos Oradea-Mare. 1925,
4. Cebotari,Valentina. Prevederi legale privind obligaţia de întreţinere. În Revista Naţională de Drept, 2003, nr.2,

5. TALMACI Roman. ASIGURAREA CU PENSIE DE ÎNTREȚINERE A COPIILOR CU PĂRINȚI DIVORȚAȚI. Tipogr Foxtrot, 2018,
6. TÎMBUR C. Divorţul. Noţiunea şi importanţa. În : Revista Legea si viața. 2010,nr. 12,
7. PÎNZARI, Veceslav . *Dreptul familiei, Note de curs,* Universitas. 2000,
8. Codul Familiei al Republcii Moldova: nr. 1316 din 26.10.2000. In :*Monitorul Oficial Nr*. 47-48 , art Nr : 210,
9. CEBOTARI Valentina. Dreptul familiei-manual. Tipografia Reclama. Chișinău 2014,
10. AVRAM Marieta. Drept civil: familia. Hamangiu, București 2013,
11. TALAMBUTA Angelina, NOȚIUNEA ȘI CARACTERELE JURIDICE PRIVIND CONTRACTUL DE ÎNSTRĂINARE A BUNURILOR CU CONDIŢIA ÎNTREŢINERII PE VIAŢĂ. In: Revista Legea și Viața, octombrie 2018.